

Az elmúlt években a térség országai jelentős lépéseket tettek az állami és önkormányzati gazdálkodás átláthatóbbá tétele érdekében. Szlovéniában nyilvános, könnyen kereshető és nyomon követhető az állami közpénzköltés. Szlovákiában az állami és önkormányzati szerződések alapján csak akkor lehet közpénzt kifizetni, ha a szerződést nyilvánosságra hozták egy központi, elektronikus adatbázisban. Egyes lengyel városok pedig a teljes pénzforgalmukat részletezve közzéteszik a honlapjukon.

Magyarország sokáig az információs szabadság minta-országának számított, mára a térségben sereghajtóvá vált. Az információs szabadságról szóló törvény október elsején hatályba lépő újabb [módosítása](#) további akadályokat gördít az átláthatóság útjába. Emiatt Magyarországon egyre nehezebben lehet ellenőrizni, hogy az állam felelősen használja-e az adófizetők pénzét és nem él-e vissza a polgárok által rábízott hatalommal.

Javaslatainkban felvázoljuk azokat a legalapvetőbb lépéseket, amelyek ahhoz szükségesek, hogy Magyarország lépést tartson a térséggel az átláthatóság területén.

Első probléma: a közpénzekre vonatkozó közérdekű adatok eltitkolása

A köztulajdonban álló cégek szerint rájuk nem vonatkozik az információs szabadság törvény. Ezzel az indokolással rendszeresen megtagadják az általuk használt közpénzre vonatkozó közérdekű adatkéréseket. Teszik ezt annak ellenére, hogy számos bírósági ítélet és alkotmánybírósági határozat kötelezte már az állami vállalatokat az általuk kezelt adatok kiadására. A köztulajdonban álló cégek szintén közpénzt felhasználó alvállalkozói is rendszeresen megtagadják a gazdálkodásukra vonatkozó adatok kiadását.

A politikai pártok pedig, bár bevételeik 80-90%-a saját bevallásuk szerint is a költségvetésből származik, a bírói gyakorlat értelmében mentesülnek az információs szabadság követelmények alól.

Ezért a költségvetési pénzek felhasználásával kapcsolatos adatok nyilvánossága a gyakorlatban nem érvényesül.

Javaslat:

1. Az országgyűlés törvényben kötelezze a politikai pártokat arra, hogy a részükre biztosított költségvetési támogatásról az információs szabadság törvény rendelkezései szerint számoljanak el a nyilvánosság előtt.
2. Az országgyűlés törvényben tegye egyértelművé, hogy a köztulajdonban álló gazdasági társaságokra ugyanazok az információs szabadság követelmények vonatkoznak, mint az egyéb állami és önkormányzati szervekre.
3. Az országgyűlés emelje törvényerőre az Alkotmánybíróságnak a közpénz-felhasználás nyilvánosságával kapcsolatos elvi megállapításait azért, hogy alvállalkozói láncok mögé bújtatva se lehessen ellenőrizetlenül közpénzt költeni.

Második probléma: az állam nem tartja meg a rá vonatkozó szabályokat

Az információs szabadság törvény értelmében a közhatalmat gyakorló és a közpénzt használó szervezetek kötelesek lehetővé tenni, hogy a kezelésükben lévő közérdekű adatot és közérdekből nyilvános adatot bárki megismerhesse. A törvény azt is előírja, hogy a közfeladatot ellátó szervek a tevékenységükre, a szervezetükre és a gazdálkodásukra vonatkozó adatokat külön kérés nélkül is kötelesek közzétenni a honlapjukon. Az információs szabadság törvény azonban nem szankcionálja megfelelően ezeknek a köteleességeknek a megszegését.

Az is előfordul, hogy állami szervek, minisztériumok, meg állami vállalatok a jogerős bírósági ítélet ellenére sem adják ki az általuk kezelt közérdekű adatokat. Bár ez a magatartás bűncselekménynek minősül, a titkolózást elrendelő állami és cégvezetőknek nem kell komoly büntetésre számítaniuk.

Javaslat:

4. Az országgyűlés törvényben írja elő, hogy az az állami vezető, illetve az a vállalatvezető, aki a bíróság kötelező döntése ellenére nem adja ki az általa vezetett szervezet közérdekű adatait, közvetlenül és személyesen is felelősségre vonható.
5. Az országgyűlés alkotson törvényt arról, hogy az állami vezető, illetve a vállaltvezető nem kaphatja meg a javadalmazását mindaddig, amíg a bíróság kötelező döntése ellenére nem adja ki az általa vezetett szervezet közérdekű adatait.

Harmadik probléma: a közérdekű adatok olcsó és felhasználóbarát közzététele

Az Alaptörvény értelmében mindenkinek joga van a közérdekű adatok megismeréséhez. Az információszabadság törvény célja pedig az, hogy a közérdekű és a közérdekből nyilvános adatok megismeréséhez fűződő jog érvényesítésével megvalósítsa a közügyek átláthatóságát. A gyakorlatban azonban a közérdekű adatok, ha egyáltalán hozzáférhetőek, gyakran papíralapon, nem szerkeszthető és nem kereshető formában állnak rendelkezésre. Sokszor az állami szervek többet költenek a közérdekű adatok szkennelésére és másolására, mint amennyibe az kerülne, ha könnyen alkalmazható digitális adatbázist hoznának létre. Ez történt például akkor is, amikor perrel megszereztük a Magyar Államkincstártól a parlamenti képviselőjelöltek kampányelszámolását. Kézzel írott, nehezen olvasható, alig összehasonlítható papírlapokat kaptunk. A Kincstár nyilván sokórányi, közpénzből fizetett munkával szkennelte be az adatokat, ahelyett, hogy ennek a töredékéért eleve digitálisan rögzítette volna azokat. Ilyen lenne a proaktív információszabadság.

Javaslat:

6. Az országgyűlés törvényben kötelezze a közhatalmi szerveket és a közpénzt használó cégeket, hogy elektronikusan, egységesen meghatározott formátumú leíró adatokkal és kereshető formában tegyék közzé a honlapjukon az általuk kezelt közérdekű adatokat.
7. Az országgyűlés törvényben írja elő, hogy a közpénzből fizetett szerződések elektronikusan és kereshető formában, leíró adatokkal együttesen közzé kell tenni a szerződést kötő szervezet honlapján és egy központi adatbázisban. A közzététel elmaradása esetén a szerződés alapján közpénzt nem lehet kifizetni.

Negyedik probléma: A közérdekű adatok megismerhetőségének törvényi korlátozása

A módosított információszabadság törvény nem segíti elő a közérdekű adatok megismerhetőségét. Az október 1-jén hatályba lépő változások értelmében az adatkérőknek, például újságíróknak, polgároknak, meg civil szervezeteknek meg kell fizetniük a kiadni kért közérdekű adatok előállításához szükséges munkaerő költségét. Vagyis a teljeséggel haszontalan szkennelésért is fizetni kell majd, ahelyett, hogy a törvény az adatok digitalizálásra és a honlapon történő közzétételre ösztönözné az állami szerveket.

Október elsejétől azonban nemcsak drágul a közérdekű adatok megismerhetősége, de az állami szerveknek és az állami vállalatoknak könnyebb lesz megtagadni az adatkérések teljesítését is. Például a közelebből nem meghatározott jövőben meghozandó közhatalmi döntések védelmére hivatkozással is vissza lehet majd tartani a közérdekű adatokat. Az amúgy közpénzből fizetett

kutatók szerzői jogai is megakadályozhatják majd a jövőben a kormány által rendelt tanulmányok megismerését.

Javaslat:

8. Az országgyűlés módosítsa úgy az információszabadság törvényt, hogy ne lehessen szerzői jogokra és jövőben majd meghozandó söntésekre hivatkozva visszatartani a közérdekű adatokat.
9. Az országgyűlés törölje el a közérdekű adatok előállításához szükséges munkaráfordítás megfizetésére kötelező szabályt.
10. Az országgyűlés helyezze hatályon kívül az államháztartási törvény azon módosítását, amely a belső költségvetési források felhasználását kivonja az átláthatósági követelmények alól.